

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

EL struktuuritoetuse toetuskeem
„Infoühiskonna teadlikkuse tõstmine“
Kokkuvõte 2021. aastal ellu viidud tegevustest

Koostas:
Piret Aro
toetuskeemi juht
piret.aro@ria.ee

Tallinn 2022

Sisukord

Sissejuhatus	3
Ülevaade 2021. aasta tegevustest	4
1. Uuringud ja analüüsid	4
2. Juhendmaterjalid ja raamistikud.....	4
3. Üritused	4
4. Teavitustegevused	6
Tekkinud probleemid ja nende lahendamiseks kasutusele võetud lahendusteel	8
Toetuskeemispetsiifilised indikaatorid, eelarve ja nende täitmine	10

Sissejuhatus

Euroopa Liidu struktuuritoetuse toetuskeem „Infoühiskonna teadlikkuse tõstmine” (edaspidi ka *toetuskeem*) alustas tegevust 6. juunil 2015, mil majandus- ja taristuminister kehtestas meetme „Nutika teenustetaristu arendamine“ tegevuse „Infoühiskonna teadlikkuse tõstmine”¹ raames toetuse andmise tingimused infoühiskonna teadlikkuse tõstmiseks² (edaspidi ka *toetuskeemi tingimused*). Toetuskeemi rakendusasutus on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (MKM) ning elluviija Riigi Infosüsteemi Amet (RIA).

Toetuskeemi kogumaht vastavalt toetuskeemi tingimustele on 8 miljonit eurot ja seda rahastatakse EL struktuuritoetusest (sellest 85% ehk 6,8 miljonit eurot Euroopa Regionaalarengu Fondist). Tegevused viiakse ellu vastavalt rakendusasutuse kinnitatud tegevuskavadele aastatel 2015–2023 (abikõlblikkuse periood: 06.06.2015–30.06.2023). Elluviidavate tegevuste tulemusel kasvab riigiasutuste, üksikisikute ja ettevõtjate teadlikkus ning teadmus infoühikonnast ning kinnistub veelgi Eesti edumeelse e-riigi maine. See omakorda aitab kaasa teenustetaristu nutikale ja turvalisele kasutamisele, toimimisele ning kasutuselevõtule. Toetuskeem lähtub „Eesti infoühiskonna arengukavast 2020“ ning struktuurivahendite rakenduskava eesmärkidest ja prioriteetidest.

Tulenevalt sellest, et 2021. aasta 1. juunist liikus rakendusüksuse roll Riigi Infosüsteemi Ametist Riigi Tugiteenuste Keskusesse, muutis rakendusasutus toetuskeemi tingimusi.³ Lisaks rakendusüksuse asendamisele muudeti toetuskeemi eelarve jaotust eelarveridade vahel ja korrigeeriti indikaatorite sihttasemeid ning tehti väiksemaid parandusi, näiteks laiendati toetuskeemist teostatavate uuringute ja analüüside kirjeldust.

Toetuskeemi tegevuskava aastateks 2021 – 2022 kinnitas rakendusasutus vastavalt RIA 26. veebruari 2021 ettepanekule ja 17. mai 2021 täpsustustele 1. juunil 2021.

¹ Meetme nr 11.2 tegevus nr 11.2.2 vastavalt struktuuritoetuse seaduse § 12 lõike 3 alusel antud Vabariigi Valitsuse korraldusele “Perioodi 2014-2020 struktuuritoetuse meetmete nimekirja kinnitamine”

² Majandus- ja taristuministri 6. juuni 2015.a käskkiri nr 15-0150 „Toetuse andmise tingimused infoühiskonna teadlikkuse tõstmiseks”

³ Ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 25. mai 2021.a käskkiri nr 113

Ülevaade 2021. aasta tegevustest

Järgnevalt on esitatud ülevaade toetuskeemi tegevustest ja tulemustest 2021. aastal tegevuste tüüpide kaupa vastavalt toetuskeemi eelarve ja indikaatorite struktuurile.

1. Uuringud ja analüüsid

2021. aastal valmis toetuskeemist kaks uuringut/analüüsi. Märtsis avaldati **analüüs „Krüptoalgoritmid ning nende tugi teekides ja infosüsteemides“** ning suvel võeti vastu **e-Eesti rahvusvahelise maine uuring**.⁴

Lisaks viidi läbi hanked ja sõlmiti lepingud **Eesti digiriigi ajaloo talletamiseks** (projekti eesmärk on salvestada Eesti digiriigi algusaegade võtmetegijate mälestused Eesti digiriigi arenguteest ja eriti selle algusest, sealjuures kaardistada mälestused olulistest isikutest, sündmustest, kasutusele tulnud digilahendustest ja nende kasutuselevõtu eduteguritest, et need oleksid ajaloo ja teadustöö tarbeks kogutud ning nende pinnalt oleks tulevikus võimalik teha teadustööd) ning **digiriigi keskkonnasõbralikkuse hetkeolukorra ja võimaluste analüüsi** teostamiseks (uuritakse ja analüüsitakse digitaliseerimise keskkonnamõju Eesti avalikus sektoris ning võimalusi keskkonnamõju mõõtmiseks, vähendamiseks ning digiriigi kliima- ja keskkonnahoidlikkuse suurendamiseks). Tööd valmivad 2022. aastal.

2. Juhendmaterjalid ja raamistikud

2021. aastal valmis **Eesti uus infoturbestandard**⁵, mille loomine algas 2019. aastal. Standard asendab Eestis seni kasutusel oleva infosüsteemide kolmeastmelise etalonturbesüsteemi (ISKE).

3. Üritused

Aasta jooksul toimus **kokku 75 üritust/koolitust**, millest võttis osa üle 3 300 inimese. Nii ürituste kui osalenute arv on mõnevõrra suurem kui aasta varem, kuid jääb alla eelnenud

⁴ Mõlemad on kättesaadavad aadressil <https://www.ria.ee/et/struktuuritoetused/itt/2015-2023/uuringud-ja-analuusid.html> [21.01.2022]

⁵ Valminud materjal, mis järk-järgult täieneb ja uueneb, on kättesaadav Eesti infoturbe standardi portaalis <https://eits.ria.ee/> [21.01.2022]

aastatele. Tulenevalt koroonaviiruse pandeemiast toimus jätkuvalt palju üritusi virtuaalselt. Aasta jooksul lükkus edasi või jäi vahele mitmeid üritusi, mille puhul peeti oluliseks just osalejate füüsilist kokkusaamist ja/või mille puhul virtuaalne toimumisvorm ei oleks võimaldanud ürituste eesmärkide täitmist parimal võimalikul moel.

Tark e-riik ürituste sarjas korraldati aasta jooksul 25 üritust enam kui 2 300 osalejale. Toimunud ürituste seast olid suurimad 2. novembril toimunud avaandmete foorum⁶ ja RIA koostööpartneritele suunatud veebikonverents „Olukorrast digiriigis 2021“⁷, mis viidi läbi 7.-8. detsembril, ning kõrgemad digiriigi ja küberkaitse kursused (KüDi), mis leidsid aset 24.-26. novembril. Lisaks toimus mitmeid juba traditsiooniks saanud teabepäevi, töötube ja koolitusseminare riigipilve, andmeanalüütika, jm valdkondades ning koostööseminare IT-juhtide, arhitektuurinõukogu ja e-Eesti rahvusvaheliste kõneisikute võrgustikule.

2021. aastal toimus 50 **infoturbe valdkonna koolitust**, mida on oluliselt rohkem kui varasematel aastatel. Koolitustel osales kokku 1 035 inimest. Enim viidi läbi infoturbe teadlikkuse ehk nõ küberhügieeni koolitusi eri paikades üle Eesti (kokku 25 koolitust, nendest kolm meditsiinasutustes), lisaks toimus kaheksa infoturbe koolitusseminari otsustajatele/juhtidele ning 17 infoturbe halduse koolitust. Infoturbe halduse koolituste maht on tõusnud tulenevalt vajadusest juurutada uuele infoturbestandardile ülemineku teadmust ja tõsta sihtrühmade vastavat teadlikkust.

Kavas oli korraldada ka kõrgemad infoühiskonna kursused, kuid tulenevalt epidemioloogilisest olukorrast ja riiklikest soovitudest lükati need edasi 2022. aasta jaanuari.

⁶ Videosalvestus MKMi hallataval veebilehel: <https://www.kratid.ee/avaandmete-foorum-2021> v [27.01.2022]

⁷ Videosalvestus RIA YouTube'i kanali esitusloendis https://www.youtube.com/watch?v=fcUg-momOhQ&list=PLNPWRfiK1TNolF_ksDg8pcyv8x_CFGsYZ [27.01.2022]

4. Teavitustegevused

Aastal 2021 lõppes neli teavitustegevuste projekti.

Veebruaris lõppes 2020. aastal alguse saanud ja esmakordselt korraldatud riigi digiteenuste konkurss „Su(g 2021“. Konkursi võitis Haigekassa tervishoiu otsustustugi ja digiriigi eestvedajaks tunnistati Sotsiaalkindlustusameti arendustalituse juhataja Kristina Pähkel.⁸

Oktoobri esimeses pooles, vahetult enne kohalike omavalituste valimisi viidi läbi teadliku e-hääletaja kampaania. Kampaania hüüdlause oli "Lase oma e-häälel kõlada!" ja selle eesmärk oli tõsta avalikkuse teadlikkust muudatustest e-hääletamise perioodis ja korralduses, kutsuda hääletajaid üles hoolitsema oma arvutite tarkvarauuenduste eest ning tuletada meelde võimalusi oma e-häält kontrollida ning valimisjaoskonnas hääletamise kaudu muuta oma häält juhul, kui hääletajal on huvi oma e-häält tühistada või oma valimiseelistust muuta. Kampaania sõnumiga reklaamid loodi erinevate meediumite jaoks – *online*-, sotsiaalmeedia-, tele-⁹ ja raadiokanalitele. Lisaks neile põhikanalitele kasutati ka välimeedia erilahendust kahes erinevas asukohas Tallinnas, kus bussipeatused olid bränditud vastavalt kampaania visuaalile ning liikumisanduri abil oli võimalik käivitada meloodia, mida kasutati ka kampaania tele- ja raadioreklaamides.

Jaauari lõpuga sai läbi kolmeaastane avaandmete valdkonna edendamise leping. Viimaste töödena viidi läbi andmehalduse teemaline töötuba kohalikele omavalitsustele, avaldati kolm blogipostitust ning esitati lepingu lõpparuandlus.

Märtsikuus lõppes e-Eesti turundusmaterjalide reall Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusega (EAS) koostöös projekt, mille tulemusel loodi veebilehele e-estonia.com *minisite*, kuhu on koondatud e-Eesti Esitluskeskuse digitaalsed teenused ning mis viib info kompaktselt koha- ja ajasõltumatult laiemale auditooriumini kui ka leevendab e-Eesti Esitluskeskuse (virtuaalset ja füüsilist) külastuskoormust.¹⁰

⁸ Vt ka konkursi kokkuvõttev uudis Digiriigi blogis: <https://medium.com/digiriik/estoni-parim-avaliku-sektori-digiteenus-on-haigekassa-tervishoiu-otsustustugi-8b720ae87f3> [24.01.2022]

⁹ Kampaania videoklipid on vaadatavad RIA YouTube'i kanalis, esitusloend: <https://www.youtube.com/watch?v=ywJlcAuolIM&list=PLNPWRftKITNqy6AA6DijWondKmP21YIBh> [24.01.2022]

¹⁰ Lepingu lõppemise järgselt andis EAS teada, et seoses juba minisite'i loomise käigus tehtud kasutajakogemuse uuringust tulenevate ettepanekute ning hilisema kasutajakogemuse uuringu (ei olnud toetuskeemist teostatud projekti objekt) kohaselt ei ole terve e-estonia.com lehe kogu ülesehitus kuigi hea kasutajakogemusega, mistõttu reorganiseeriti terve e-estonia.com lehekülj ringi. Selle käigus läks ümbergrupeerimisele ka toetuskeemist teostatud projekti loodud minisite, mille komponendid kasutati ära e-estonia.com ümberstruktureeritud lehel.

Aasta lõpu seisuga oli pooleli riigi digiteenuste konkurss „Su/g 2022“ (konkurss kuulutati välja 22.09.2021 ja võitjad selguvad veebruaris 2022) ning riigiportaali eesti.ee teavitustegevuste projekt (kampaania toimub 2022. aasta alguses).

Nagu märgitud 2020. aasta aruandes, nähtub uuringutest, et küberteadlikkus, ohutaju ja hirmud on sihtrühmiti küllaltki erinevad, mistõttu on teavitustegevustes oluline tegeleda sihtrühmadega eraldi ja fookuseeritumalt – see võimaldab efektiivsemat sõnumite kohaleviimist ja soovitud käitumise esilekutsumist. Sellest tulenevalt valmistati 2021. aastal ette venekeelse küberturvalisust käsitleva raadioprogrammi tellimine (eetris 2022. aastal) ning alustati ettevalmistusi 2022. aastasse planeeritud küberturvalisuse teavitustegevuste hankeks.

Tekkinud probleemid ja nende lahendamiseks kasutusele võetud lahendusteed

2020. aastal alanud koroonaviiruse pandeemia mõjutas jätkuvalt ürituste ja koolituste korraldamist. Ehkki ürituste-koolituste maht oli mõnevõrra suurem, toimus suur osa nendest virtuaalselt või hübriidselt ning nende korraldamine on varasemaga võrreldes muutunud tehniliselt keerukamaks, nüansirikkamaks ja seeläbi ka aeganõudvamaks. Enam aega on võrreldes varasemaga läinud ka ürituste-koolituste tasuliste esinejatega kokkulepete sõlmimisele, kuna 2021. aasta alguses muutus tasuliste esinejate hankimise protsess RIAs formalistlikumaks ja seetõttu ka ajamahukamaks. Samas on alates juunikuust kiirenenud hankelepingutesse jõudmise protsess, sest pärast rakendusüksuse funktsiooni liikumist RTKsse 2021. aasta juunikuus ei kooskõlasta rakendusüksus enam sõlmitavaid hankelepinguid (sh ei teosta eelkontrolli läbiviidud riigihangete üle), samuti on vähenenud rakendusüksuse paikvaatlustega seotud asjaajamisele minev aeg (nt kui RIA rakendusüksusena teostas 2021. aasta esimese viie kuuga üritustel ja koolitustel 11 paikvaatlust, siis RTK alates juunist 2021 paikvaatlusi teinud ei ole).

Kuivõrd uue EL rahastusperioodi vahendite kasutuselevõtt on viibinud, lepiti rakendusasutusega kokku toetuskeemi jätkamine 2022. aasta lõpuni. Et see võimalik oleks, suurendati 2021. aasta lõpus toetuskeemi eelarvet (toetuskeemi tingimustes tehakse vastavad muudatused 2022. aastal), samuti on võimalik kasutada 2021. aastal vabanenud vahendeid (eelkõige on vähenenud „Tark e-riik“ sarja ürituste eelarve, nt 38 üritust tellitud 63-st jäi toimumata). Samas võib täheldada teatud ebalaadset 2022. aastasse planeeritud ürituste toimumise osas, mis omakorda komplitseerib toetuskeemi eelarve edasist planeerimist. Nimelt soovivad ürituste sisutellijad, et broneeritaks vahendid ürituste korraldamiseks, hoolimata nende ebakindlusest, kas ürituste korraldamiseni realselt jõutakse. See võib tähendada, et 2022. aasta lõpus on toetuskeemis endiselt vabu vahendeid ning tegevuse lõpetamine aasta lõpus ei pruugi osutada otstarbekaks (abikõlblikkuse periood lõppeb juunis 2023). Rakendusasutusega on kokku lepitud, et uuel EL rahastusperioodil toimub infoühiskonna teadlikkuse tõstmisele suunatud tegevuste elluviimine senisest teistsugusel moel, mis tähendab ka töökorralduse ümberkujundamist RIA-s, sh toetuskeemi praeguse personali ümberpaigutamist RIA teistesse üksustesse. See omakorda võib mõjutada praeguse toetuskeemi tegevuste elluviimise lõpuosa.

Projektide elluviimine üldiselt on edenenud hästi. On olnud projekte, mille elluviimine on edasi lükkunud, sest hanke ettevalmistustööd on põhjusel või teisel võtnud eeldatust rohkem aega. Nendel juhtudel tõstetakse eelarve edasi järgmistesse aastatesse. Märkimisväärseid murekohti projektide elluviimisel ei ole tekkinud, väiksemad probleemid on lahendatud konkreetsete projektide ja lepingute raames.

Toetuskeemispetsiifilised indikaatorid, eelarve ja nende täitmine

2021. aastal toimus 75 üritust/koolitust, valmis üks juhendmaterjal ja kaks uuringut/analüüsi ning viidi lõpule neli teavitustegevuste projekti. Teadlikkuse tõstmiseks ja teavitustegevusteks läbiviidud projektide arv aasta lõpuks on 472.

Toetuskeemispetsiifiliste indikaatorite täitmine seisuga 31.12.2021:

Tegevus	Sihttase 2023 lõpuks	Tegelik tase 2021 lõpuks	Jääk (sihttase 2023 - tegelik tase 2021)	
Tegevus: Uuringute ja analüüside korraldamine - infoühiskonda puudutavate hindamiste, kontseptsioonide, uuringute ja analüüside korraldamine, läbiviimine ja tulemuste levitamine	10	8	2	2015.a 0 tk 2016.a 3 tk 2017.a 3 tk 2018.a 0 tk 2019.a 0 tk 2020.a 0 tk 2021.a 2 tk
Tegevus: Juhendmaterjalide ja raamistike väljatöötamine - standardite, raamistike, meetoodiliste juhendite ja koolitusmaterjalide väljatöötamine ning levitamine	10	10	0	2015.a 0 tk 2016.a 3 tk 2017.a 1 tk 2018.a 0 tk 2019.a 4 tk 2020.a 1 tk 2021.a 1 tk
Tegevus: Ürituste korraldamine - koolituste, seminaride, töötubade, infopäevade, konverentside ja kursuste ettevalmistamine, läbiviimine ning tulemuste levitamine	481	428	53	2015.a 4 tk 2016.a 51 tk 2017.a 59 tk 2018.a 103 tk 2019.a 76 tk 2020.a 60 tk 2021.a 75 tk Üritustel ja koolitustel osales 2021.a jooksul 3344 osalejat (kokku 2015.-2020.a 19 009 osalejat.)
Tegevus: Teavitustegevuste läbiviimine - kommunikatsiooni- ja turunduskampaaniate, teavitustegevuste ja esitluste kavandamine ja läbiviimine	29	26	3	2015.a 0 tk 2016.a 4 tk 2017.a 4 tk 2018.a 3 tk 2019.a 5 tk 2020.a 6 tk 2021.a 4 tk
Toetuskeemispetsiifiline väljundindikaatorite koondnäitaja: teadlikkuse tõstmiseks ja teavitustegevusteks elluviidud projektide arv	530	472	58	2015.a 4 tk 2016.a 61 tk 2017.a 67 tk 2018.a 106 tk 2019.a 85 tk 2020.a 67 tk 2021.a 82 tk

Toetuskeemi 2021. aasta tegevuste kulu kokku oli 940 999,27 eurot, mis on vähem kui kahel varasemal aastal. Väljamakseid struktuuritoetusest toimus 2021. aastal kokku summas 997 165,72 eurot (sh osaliselt 2020. aasta kulud, kuid mitte kõik 2021. aasta kulud), mis on vähem kui kahel eelnenud aastal. Tegevuste elluviimiseks sõlmitud lepingutelt on tekkinud ja kandmata kohustusi aasta lõpu seisuga summas 512 826,31 eurot, lisaks sellele on üleval töölepingutega seotud kohustused. Kohustuste ja lepingutega katmata eelarve jääk oli aasta lõpu seisuga 692 679,45 eurot.

Toetuskeemi eelarve täitmine seisuga 31.12.2021:

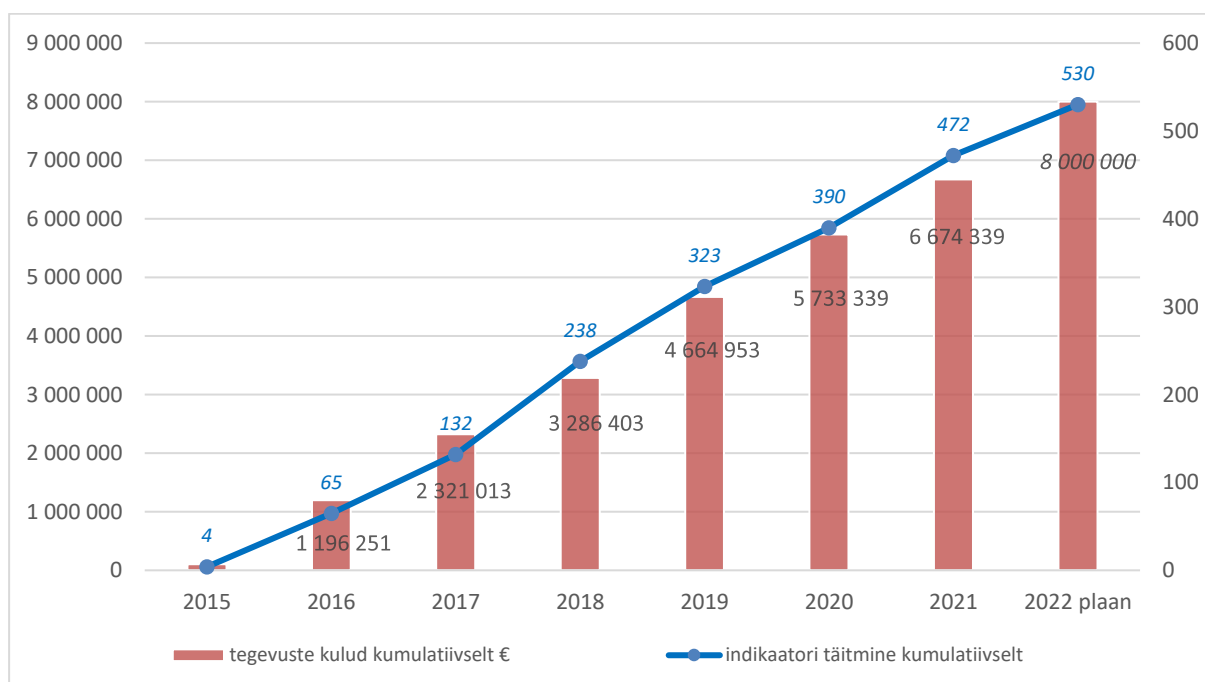
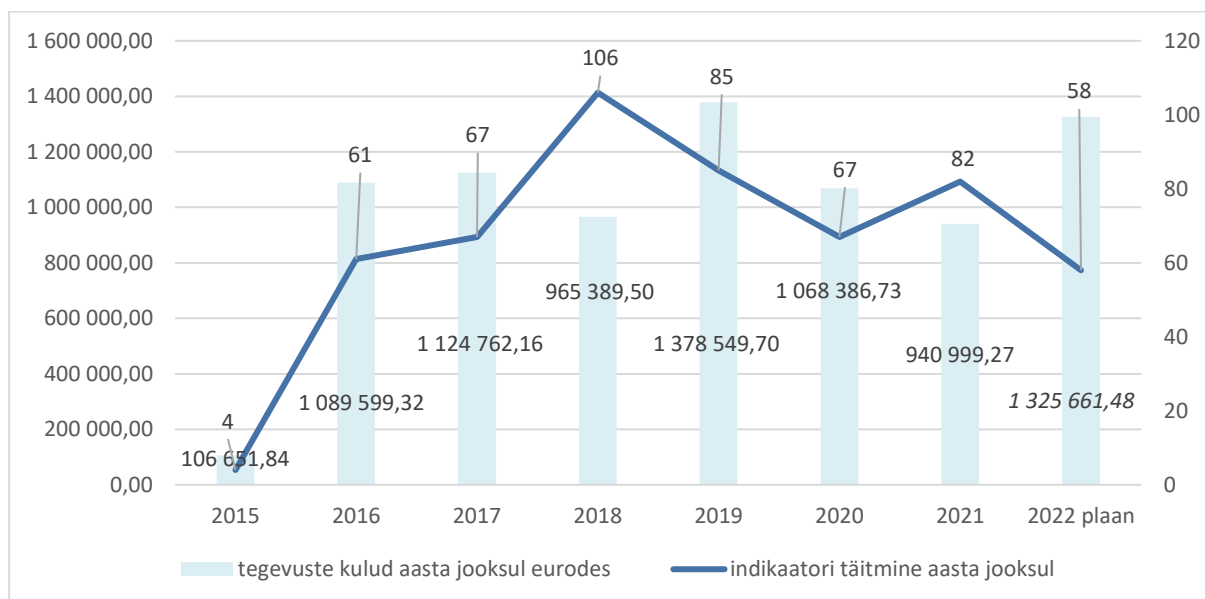
Tegevus	Abikõlblike kulude/ toetatavate tegevuste eelarve	Kulud kokku 2015-2021*	Kandmata kohustused**	Kohustustega katmata jääk
Tegevus: Uuringute ja analüüside korraldamine - infoühiskonda puudutavate hindamiste, kontseptsioonide, uuringute ja analüüside korraldamine, läbiviimine ja tulemuste levitamine	512 432,00	387 980,00	122 772,00	1 680,00
Tegevus: Juhendmaterjalide ja raamistike väljatöötamine - standardite, raamistike, meetodiliste juhendite ja koolitusmaterjalide väljatöötamine ning levitamine	884 891,80	884 891,80	,00	,00
Tegevus: Ürituste korraldamine - koolituste, seminaride, töötubade, infopäevade, konverentside ja kursuste ettevalmistamine, läbiviimine ning tulemuste levitamine	3 708 375,94	2 830 823,81	278 668,68	598 883,45
Tegevus: Teavitustegevuste läbiviimine - kommunikatsiooni- ja turunduskampaaniate, teavitustegevuste ja esitluste kavandamine ja läbiviimine	1 882 300,26	1 678 798,63	111 385,63	92 116,00
Horisontaalne kulukoht: projekti administreerimine (tegelike kulude alusel)	1 012 000,00	891 844,28	120 155,72***	,00
KOKKU	8 000 000,00	6 674 338,52	6632 982,03	692 679,45

* tekkepõhine täitmine, st sisaldab kõiki kulusid 2021. aasta lõpuni (sellest summast 373 077,56 euro osas toimub toetuse väljamaksmine 2022. aastal)

** ei sisalda 2021. aasta kulusid, mille väljamaksed toimuvad 2022. aastal

*** kandmata kohustustena käsitletakse ka tähtajatuid töölepinguid

Illustreerimaks toetuskeemi senist kulgu (eelarve kasutamine ja indikaatori täitmine) on järgmistel graafikutel ära toodud toetuskeemi aastased kulud 2015 – 2021 kuni sihini ning sama info kumulatiivselt koos abikõlblikkuse perioodi lõpuks (2023) seatud sihtidega:

Kokkuvõtteks: teadlikkuse toetuskeemi tegevus on selle käivitamisest kuni 2021. aasta lõpuni olnud eesmärgipärane, suuri probleeme ja takistusi pole esile kerkinud ning väiksemad probleemid ja kitsaskohad on jooksvalt lahendatud. Seetõttu on toetuskeemi senine tegevus olnud edukas ning seatud sihttasemed ja eesmärgid on seni täidetud või isegi ületatud. 2021. aasta lõpuks on ära kasutatud veidi üle 83% eelarvest ning indikaatori täitmine on 89% oodatud sihttasemest (530).